

О. О. Пузирний
асп. II року навчання
спеціальність «Право»

Науковий керівник: д. ю. н., проф. О. І. Миколенко

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах збройної агресії та систематичної трансформації України як держави європейського зразка, стає вкрай актуальним розгляд питання соціального захисту військовослужбовців. Основні принципи цього захисту фокусуються на встановленні гарантій, які сприяють реалізації конституційних прав і свобод, задоволенню матеріальних та духовних потреб військовослужбовців у відповідності до особливостей їх службової діяльності, соціального статусу в суспільстві та збереженню соціальної стабільності у військовому середовищі. У цьому контексті, адміністративне судочинство виступає важливим інструментом, гарантуючи військовослужбовцям їхні права та інтереси через справедливий розгляд справ та забезпечення необхідних заходів.

Війна, розв'язана російською федерацією призвела до введення в Україні воєнного стану, в межах якого виникла потреба у внесенні змін та доповнень до соціального законодавства щодо захисту військовослужбовців – ключових учасників реалізації державної оборонної політики. Це, безперечно, ті люди, що відгукнулися на перший виклик і готові захищати країну та життя громадян. Вони сподіваються, що держава у майбутньому гарантуватиме їхні права, а у випадку поранення, травмування чи смерті – забезпечить відшкодування для їхніх сімей, які вони залишили, виконуючи свої військові обов'язки.

Указом Президента України № 69/2022 від 24 лютого 2022 року, в зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, було оголошено загальну мобілізацію [1]. Військовослужбовці,

які вступають на службу в результаті мобілізації, в основному отримують інформацію про свої права та обов'язки. Проте, реалізація цих можливостей у контексті соціального забезпечення може виявитися неоднаковою. Соціологічні дослідження стану обізнаності учасників бойових дій підтверджують те, що командування військових частини не завжди інформує військово-службовців про їх законні права стосовно отримання окремих видів допомоги [2, с. 113]. Це також спричинено значним обсягом і в певній мірі відсутністю системності в нормах щодо соціального захисту, а також необхідністю створення нових правил для їх реалізації в умовах загострення військово-політичної ситуації в країні.

У Законі України «Про соціальний і правовий захист військово-службовців та членів їх сімей» було вперше закріплено поняття «соціальний захист» [3]. Раніше використовувалося поняття «соціального забезпечення», і це поняття залишається актуальним і досі. В науковій літературі переважає погляд, згідно з яким соціальне забезпечення розглядається як невід'ємна складова частина загального концепту соціального захисту [4, с. 205–206].

Основними для усвідомлення соціального призначення державної діяльності стали конституційні положення, які відносяться до захисту суверенітету та територіальної цілісності України, а також до забезпечення її економічної та інформаційної безпеки [5]. Ключовим аспектом використання терміну «соціальний захист» є той, який Конституційний Суд України визначив у контексті взаємозв'язку конституційного обов'язку держави забезпечити посилений соціальний захист військово-службовців, військовозобов'язаних або резервістів і виконання громадянами України обов'язку захисту Вітчизни – України, її суверенітету, незалежності та територіальної цілісності. Враховуючи, що регулювання таких питань покладено на розсуд Верховної Ради, Кабінету Міністрів та інших органів державної влади України в межах їхніх конституційних повноважень, Конституційний Суд України також наголошує на тому, що заходи в сфері оборони держави мають бути своєчасними, послідовними та комплексними, оскільки від їх ефективного запровадження залежить стан обороноздатності України [6].

Кабінет Міністрів України, який є конституційно визначеним найвищим органом виконавчої влади в сфері оборони, забезпечує реалізацію права на соціально-економічний захист військовослужбовців, осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їхніх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

На Міністерство оборони України покладається здійснення заходів, спрямованих на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій такої категорії осіб. Інші міністерства, центральні та місцеві органи виконавчої влади у взаємодії з Міністерством оборони України забезпечують виконання законодавства про соціально-економічний захист громадян України у зв'язку з проходженням військової служби [7].

Заходи адміністративно-правового режиму військового стану більшою мірою розраховані на обмеження в суб'єктивних правах, у тому числі соціально-економічного змісту [8]. Однак, законодавство, що стосується військовослужбовців, орієнтоване на надання додаткового захисту та розширення їхніх можливостей.

Україна в даному контексті стикається з формуванням нових правових реалій, які обумовлені необхідністю ведення військових дій та введенням військового стану. Це ставить перед державними органами завдання забезпечення посиленого соціального захисту військовослужбовців, що визначально впливає на загальний стан обороноздатності країни.

Дослідження соціального захисту військовослужбовців в умовах введення військового стану в Україні привертає увагу до ключової ролі адміністративного судочинства.

Сучасні виклики перед судовою системою полягають у вирішенні складних питань соціального захисту військовослужбовців, що вимагає не лише відповідального підходу, а й адаптації судочинства до специфіки військових справ. Гарантії високих стандартів соціальних прав військовослужбовців пов'язані з розглядом їхніх справ та вирішенням питань пенсійного

забезпечення, медичної допомоги та інших соціальних аспектів через призму судочинства.

Важливість розвитку судочинства у сфері соціального захисту військовослужбовців визначається не лише його роллю у захисті прав та інтересів цієї категорії громадян, але і його внеском у підтримання обороноздатності країни.

В перспективі, необхідно активно вивчати та впроваджувати інноваційні підходи у судочинстві, забезпечуючи справедливий розгляд справ та ефективний соціальний захист військовослужбовців у складних умовах військового стану.

Список використаної літератури

1. Про загальну мобілізацію : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 69/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/69/2022#Text> (дата звернення: 20.12.2023).
2. Семів Л. К., Клос В. Р Соціальний захист військовослужбовців: проблемні питання в соціологічній оцінці. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 5. С. 110–116.
3. Про соціальний правовий статус військовослужбовців і членів їх сімей : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 21.12.2023).
4. Сайнецький О. П. Зміст та особливості соціального забезпечення військовослужбовців як правового явища. *Митна справа*. 2013. № 5 (89). С. 204–209.
5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. *Відом. Верх. Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (із змін, та допов.).
6. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України № 1-р(II)/2022 від 6 квіт. 2022р. у справі за конституційною скаргою Поліщука С. О. щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 статті 16-3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (справа про посилений соціальний захист військовослужбовців). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#top> (дата звернення: 21.12.2023).
7. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-XII. *Відом. Верх. Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106 (із змін, та допов.).
8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Відом. Верх. Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250 (із змін, та допов.).